

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 9. oktobrī

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs
Gunārs Kusiņš, tiesneši Daiga Rezevska un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma
iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 181/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2.¹ punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā nesošu no 2019. gada 19. februāra.

2. Kriminālprocesa likuma 353. pants nosaka personas, kurām kriminālprocesa ietvaros var uzlikt pienākumu samaksāt kompensāciju par noziedzīga nodarījuma rezultātā radītu kaitējumu. Saskaņā ar apstrīdēto normu šo pienākumu citstarp var uzlikt tādai personai, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis vai kura nodota radinieku vai citu personu gādībā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemta pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona ir tiesīga iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai viņai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka pret Pieteikuma iesniedzēju tika uzsākts kriminālprocess medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa nolēma atbrīvot Pieteikuma iesniedzēju no kriminālatbildības par viņa izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem un piemērot viņam medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, atzīstot, ka noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas brīdī viņš bija nepieskaitāmības stāvoklī garīga rakstura traucējumu dēļ. Saskaņā ar apstrīdēto normu Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa nolēma piedzīt no Pieteikuma iesniedzēja materiālā un morālā kaitējuma kompensāciju cietušajiem.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tādējādi ar apstrīdēto normu ir aizskartas viņam Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpts Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertais vienlīdzības princips.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona ir tiesīga iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi tad, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs pārsūdzēja Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas lēmumu apelācijas kārtībā, kā arī pārsūdzēja viņam nelabvēlīgo apelācijas instances tiesas lēmumu kasācijas kārtībā. Izvērtējusi Pieteikuma iesniedzēja kasācijas sūdzību, Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kolēģija nolēma atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kolēģijas lēmums nav pārsūdzams. Tātad Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmo teikumu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no (datums), kad tika pieņemts un stājās spēkā Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kolēģijas lēmums. Pieteikums saņemts Satversmes tiesā 2020. gada 9. septembrī. Tātad termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā jānorāda tā juridiskais pamatojums. Satversmes tiesas likuma izpratnē ar pieteikuma juridisko pamatojumu saprot juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu arī tad, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

7.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdēta norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Lai izvērtētu, vai tiesību norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 25. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības uzskata, ka vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas: 1) personas, kas garīga rakstura traucējumu dēļ nespēja vadīt savu rīcību vai apzināties tās nozīmi un izdarīja noziedzīgu nodarījumu; 2) personas, kas garīga rakstura traucējumu dēļ nespēja vadīt savu rīcību vai apzināties tās nozīmi un aizskāra citu personu tiesības, neizdarot noziedzīgu nodarījumu.

Pieteikumā norādīts, ka saskaņā ar Civillikuma 1637. pantu persona, kas garīga rakstura traucējumu dēļ nevarēja vadīt savu darbību vai apzināties tās nozīmi, neesot vainojama par tās izraisītu tiesību aizskārumu un no tās nevarot piedzīt kompensāciju par nodarīto kaitējumu. Turpretim apstrīdētā norma nosakot, ka personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu nepieskaitāmības stāvoklī jeb nespēdama vadīt savu rīcību vai saprast tās nozīmi, ir pienākums atlīdzināt noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīto kaitējumu. Tādējādi ar apstrīdēto normu esot pieļauta atšķirīga attieksme pret minētajām personu grupām. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka šī atšķirīgā attieksme ir paredzēta ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemtu tiesību normu, taču tai nav leģitīma mērķa, jo neesot pieļaujams prasīt kompensāciju no personas, kas nespēja vadīt savu rīcību vai apzināties tās nozīmi.

Civillikuma saistību tiesību daļas astotās nodaļas „Zaudējumi un to atlīdzība” trešajā apakšnodaļā „Zaudējumu atlīdzības pienākums” ietvertais Civillikuma 1779. pants paredz katras personas pienākumu atlīdzināt zaudējumus, ko šī persona nodarījusi ar savu darbību vai bezdarbību. Savukārt Civillikuma 1780. pants citstarp noteic, ka zaudējumi, ko nodarījusi persona ar garīga rakstura traucējumiem, kura nav spējusi saprast savas darbības nozīmi vai nav spējusi vadīt savu darbību, jāatlīdzina no šīs personas mantas, ciktāl tā rezultātā šai personai netiek atņemti uzturlīdzekļi. Pieteikumā nav pamatots, kādēļ konkrētajā gadījumā, vērtējot apstrīdētās normas

atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, nebūtu ņemams vērā šis tiesiskais regulējums.

Turklāt Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka kriminālprocesā un civilprocesā tiesa vērtē atšķirīgas tiesiskās attiecības. Atšķirīgi ir arī katra procesa mērķi un principi (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 27.2. punktu un 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-13-01 16.2. punktu*). Pieteikumā nav pamatots, kādēļ šī atziņa nebūtu jāņem vērā, vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

7.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Lai pārbaudītu, vai apstrīdētajā normā noteiktais īpašuma tiesību ierobežojums atbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem, nepieciešams izvērtēt, vai šis pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam, proti: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai nepastāv personas pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-25-01 11. un 11.3. punktu*).

Pieteikumā norādīti Pieteikuma iesniedzēja iebildumi pret tiesas veikto tiesību normu piemērošanu konkrētajā kriminālprocesā. Papildus pieteikumā vien vispārīgi norādīts, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos noteiktā kārtībā pieņemtu tiesību normu, taču tam nav leģitīma mērķa, jo apstrīdētās normas vienīgais mērķis esot atņemt tādas personas īpašumu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu nepieskaitāmības stāvoklī.

Pieteikumā norādītos vispārīgos apsvērumus nevar uzskatīt par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē. Pieteikumā nav norādīts iepriekš minētajiem kritērijiem atbilstošs juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 181/2020).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kusiņš